

פרופ' יונתן גרוסמן

2 חומש ויקרא כהמשך חומש שמות

לרבי חנינא, דאמר רבי חנינא: לא יאמר אדם
דבר לחבירו אלא אם כן קורהו" (יומא ד ע"ב).

אולם מדוע דווקא בפתח ספר ויקרא קרא ה' למשה?
למעשה, ייתכן שמדרש זה מניח שלא רק בפתח תורת
הקרבנות קרא ה' למשה אלא כך נהג דרך קבע, גם אם
הדבר כתוב רק בפתח חומש ויקרא. כך פירש רש"י
(בעקבות ויקרא רבה):

"לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה
קריאה, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת
משתמשים בו, שנאמר 'ויקרא זה אל זה'. אבל
לנביאי אומות העולם נגלה עליהן בלשון עראי
וטומאה, שנאמר 'ויקר א-להים אל בלעם'".

יש לשים לב לשתי נקודות העולות מדבר רש"י:

1. ראשית, כאמור, רש"י אכן סבור שאין בקריאה

הפותחת את ספר ויקרא דבר מה מיוחד,
ובאמת לכל הדברות והאמירות קדמה קריאה.
משמעות הדבר פשוטה: ההתגלויות למשה לא
התרחשו פתע פתאום; לא נכון לצייר לעצמנו
שה' התגלה למשה באמצע דיבורו עם אנשים
ובאמצע ארוחת הערב שלו, אלא הוא תחילה
קרא לו, ורק לאחר שמשה הלך לאוהל מועד
(בין אם זה שמחוץ למחנה ובין אם באוהל
מועד שבתוך המחנה), דיבר אתו ה'. למעשה
דומה מודל זה להתגלות הראשונה שמששה זכה
לה, בסנה: "ויקרא ה' כי סר לראות ויקרא אליו
א-להים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר
הנני. ויאמר אל תקרב ה'לם..." (שמות ג', ג-ד),
וכבר עמד הספרא על דמיון זה.¹

2. יש בפירוש של רש"י עימות בין אהבת ה' את
עמו לבין יחסו של ה' לאומות העולם. כפי
שהראו פרופ' אברהם גרוסמן והרב מרדכי
ברויאר, רש"י הקפיד לפתוח את פירושו לכל
חמשת החומשים בהערכה חיובית לעם ישראל
ובקשר המיוחד שיש בין ישראל לה'.² הרב
ברויאר ראה בכך מימוש של דרשה שרש"י
מביא בפירושו לבמדבר (ה, יט) שיש בו חמישה
אזכורים של "בני ישראל": "וַאֲתָנָה אֶת הַלְוִיִּם
וְתָנִים לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעִבְדָּהּ אֶת
עֲבֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶהֱל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף בְּגֹשֶׁת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֹּדֶשׁ". רש"י העיר שם: "חמשה
פעמים נאמר 'בני ישראל' במקרא זה, להודיע
חבתן שתוכף אזכרותיהן במקרא אחד, כמנין
[חמשה] חומשי תורה, וכך ראיתי בבראשית

האם יש לראות בחומש ויקרא יחידה סגורה העומדת
בפני עצמה? אמנם ישנה רציפות כללית בין החומשים
כולם אך לצד זאת עולה השאלה האם ניצב חומש
ויקרא כספר סגור, בעל התחלה וחתימה, העומד גם
בפני עצמו. שאלה זו מורכבת למדי. נתעלם בשלב זה
משאלת סוף החומש ונתמקד בשאלת פתיחתו: האם יש
לראות בפסוק הפותח את חומש ויקרא פתיחה חדשה?
שאלה זו קשורה באופן מהותי לשאלת יסוד בנוגע ליחס
ספר ויקרא לספר שמות.

ספר ויקרא פותח בקריאת ה' למשה העומד לצוות אותו
על הקרבנות:

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה / וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו / מֵאֵהָל מוֹעֵד
לְאֹמֶר"
(ויקרא א', א).

מבחינה תחבירית, לפנינו פסוק שכתוב באופן מוזר:
הנושא התחבירי של המשפט (ה') נזכר רק בצלע השנייה
של המשפט: "וידבר ה' אליו". הקורא שפוגש את תחילת
הפסוק אינו יכול לדעת בתחילה מי הוא המתואר
בפסוק: "ויקרא אל משה" – מי הוא זה שקרא? לאור
המשך הפסוק מתברר למפרע שה' הוא שקרא למשה על
מנת לדבר אתו, אבל זו דרך משונה לפתוח בה ספר
חדש. חוסר הנוחות שבכתיבת הפסוק בולט בפירוש
רס"ג במקום שכתב: "ויקרא ה' אל משה וידבר אליו".
רס"ג בפירושו חזר על הפסוק אך שילב את שם ה'
בסמוך לקריאה הנזכרת בתחילה ולא בסמוך לדיבור וכך
יצר קריאה נוחה ורגילה. אכן כך פשוט יותר לקרוא את
הפסוק אך הדבר מדגיש שהפסוק עצמו – שלא כתוב
באופן זה – מפתיע בארגונו הפנימי.

זאת ועוד: כיצד יש להבין את 'הקריאה' הנדונה בפסוק?
מה היה הפסוק חסר לו היה פותח – כשאר ציווי
התורה – "וידבר ה' אל משה לאמר"? כבר חז"ל עמדו
על קריאה זו ועל תכליתה, ולמדו מכך "דרך ארץ": לפני
שאדם מתחיל לדבר עם רעהו ראוי שיסב את תשומת
לבו תחילה:

"ויקרא אל משה וידבר" – למה הקדים קריאה
לדיבור? לימדה תורה דרך ארץ: שלא יאמר
אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורהו. מסייע ליה

2 אברהם גרוסמן, אמונות ודעות בעולמו של רש"י, עמ' 62-63; הרב
מרדכי ברויאר, פרקי בראשית, חלק א, עמ' 26-32.

1 ספרא, פר' א, א. וראו גם בויקרא רבה, פר' א, טו.

"כך בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה עשה לי משכן, על כל דבר ודבר שהיה עושה היה כותב עליו 'כאשר צוה ה' את משה'. אמר הקדוש ברוך הוא כל הכבוד הזה עשה לי משה ואני מבפנים והוא מבחוץ?! קראו לו שיכנס לפני ולפנים, לכך נאמר 'ויקרא אל משה' (ויקרא רבה, פר' א, ז).

אכן, יש מן האווירה האינטימית בקריאת ה' למשה, וכשקוראים זאת על רקע מאמציו של משה בבניית המשכן אפשר לחוש בדיאלוג של ממש המתקם בין הבנייה לקריאה. מדרש זה סולל את הדרך להבנת תפקיד הקריאה, בקריאתה על רקע סוף ספר שמות.

החריגה שבתיאור הקריאה למשה, לצד החריגה של סדר המשפט שדוחה את שם ה' לסופו, מובילות למסקנה, שאת הפסוק צריך לקרוא על רקע מה שקדם לו. במילים אחרות, גם אם סיפור חדש נפתח בחומש ויקרא, יש לקרוא אותו ברצף מתמשך עם הכתוב בסופו של חומש שמות. יכול הכתוב להתנסח "ויקרא אל משה" מבלי לכתוב מיהו נושא המשפט מתוך הנחה שהקורא יודע במי המדובר מהסיפור הקודם שתואר בסוף ספר שמות. בכך מתברר גם תפקיד הקריאה. בסוף ספר שמות הרי נאמר:

"וַיִּכַּס הָעֵנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְכַבֹּד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן. וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לְבֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֵנָן וְכַבֹּד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן. וַבְּהִעָלוֹת הָעֵנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם. וְאִם לֹא יַעֲלֶה הָעֵנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד יוֹם הָעֲלֹתוֹ. כִּי עֵנַן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאִשׁ תִּהְיֶה לְיָלֶה בּוֹ לְעֵינַי כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם" (שמות מ', לד-לח).

מאחר ש"לא יכל משה לבוא אל אהל מועד" קורא לו ה' להיכנס אליו. כמה פרשנים באמת קראו את הדברים ברצף אחד, ביניהם ראב"ע שהדגיש שיש להבין את כניסת משה לקדש הקדשים ממש, מקום שבו יושב הכרובים שוכן:

"וטעם 'ויקרא אל משה' אחר 'ולא יכל משה', שהכבוד קראו מאהל מועד שיבוא שם, ושם ידבר עמו. והכבוד לפנים מהפרכת ושם היה משה נכנס, כי כן כתוב, וזה טעם 'ותמונת ה' יביט'".

רבה³. לפי רש"י ישראל הוזכרו חמש פעמים בפסוק "להודיע חִיבתֵן" ודווקא חמש פעמים כנגד חמישה חומשי תורה (זו תוספת של רש"י על לשון המדרש!). והנה, רש"י פתח את פירושו לחמשת חומשי תורה בהבלטת חִיבת ישראל לפני ה', לעתים תוך שימוש גלוי במונח 'חִיבתֵן', כמו בפתיחת פירושו לחומש שמות: "אע"פ שמנאן בחייהן בשמותן חזר ומנאן במיתתן להודיע חִבתֵן" (רש"י שמות א', א), או כמו בפתיחת פירושו לחומש במדבר: "מתוך חִיבתֵן לפני מונה אותם כל שעה" (רש"י במדבר א', א). מכך הסיק הרב ברויאר, שרש"י ראה זאת כתבנית עקרונית. סביר להניח שהדבר קשור ברצונו של רש"י לעודד את ישראל המצויים בלחץ הגלות, וכידוע, "אהבה גדולה חש רש"י לעמו, הזדהה עם סבלותיו וציפה לגאולה קרובה בארץ ישראל"⁴, וחִיבתו הגדולה לבני עמו גרמה לו לשלב מדרשים שמבליטים דבר זה דווקא.⁵

אולם, בניגוד לרש"י, הקריאה הפשוטה יותר של הפסוקים היא שהקריאה אל משה שנזכרת בפתח חומש ויקרא התרחשה דווקא כאן, או בניסוח זהיר יותר: דווקא כאן חשוב לתורה לומר זאת. כלומר, בין אם קריאה מוקדמת למשה התרחשה רק בפתח הציווי על הקרבנות, ובין אם כך אירע לפני כל התגלות, יש להבין מדוע הדבר נזכר רק כאן.

מדרש נפלא קושר את הקריאה למשה לבניית המשכן שתוארה בסוף ספר שמות:

"ויקרא אל משה: מה כתיב למעלה מהענין? פרשת משכן 'כאשר צוה ה' את משה'.

"משל למלך שצוה את עבדו ואמר לו: בנה לי פלטין. על כל דבר ודבר שהיה בונה היה כותב עליו שמו של מלך. והיה בונה כתלים וכותב עליהן שמו של מלך; היה מעמיד עמודים וכותב עליהן שמו של מלך; היה מקרה בקורות והיה כותב עליהן שמו של מלך.

"לימים נכנס המלך לתוך פלטין על כל דבר ודבר שהיה מביט היה מוצא שמו כתוב עליו. אמר כל הכבוד הזה עשה לי עבדי ואני מבפנים והוא מבחוץ?! קראו לו שיכנס לפני ולפנים.

4 אברהם גרוסמן, "גלות וגאולה במשנתו של רש"י", בתוך: **משעבוד לגאולה: מוקדש לע"ג סגן משה ברי ה"ד**, עמ' 265.

5 הרוצה להרחיב בכך מוזמן לעיין בספר הנזכר לעיל: **אמונות ודעות בעולמו של רש"י**, עמ' 67-72.

3 הציטוט למעלה על פי כתי"ל לייפציג 1. רש"י מפנה לבראשית רבה, אך אנו מכירים את המדרש מויקרא רבה (כפי שהעיר הרב ברויאר, שם): "אמר רבי יודן בא וראה כמה חיבב הקדוש ברוך הוא את ישראל שמזכירן חמשה פעמים בפסוק אחד שנאמר 'אתנה את הלויים נתונים וגו'" (ויקרא רבה, פר' ב, ד).

הפסקאות האלו כה חזק, עד שיש מקום לשאול מה ראתה התורה לחלק אותן לשני ספרים שונים. מדוע קריאת ה' למשה לא משולבת בסוף ספר שמות כחתימת בניית המשכן? ושמה יאמר הלומד שאכן כך הוא ושחלוקת החומשים מטעה, הרי ששני פסוקים שמשולבים לאחר תיאור אי יכולתו של משה להיכנס לתוך בית ה' מלמדים בביטחון שהתורה רואה בפסוקים אלו חתימה של סיפור בניית המשכן ושפסוקי ויקרא פותחים דבר מה חדש לחלוטין. כוונתי לתיאור מסע הענן שחותם את ספר שמות שעד כה התעלמנו מהם:

”וַיְהִי מִשְׁחַתְּמֵי הָעֶנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּכָל מַסְעֵיהֶם. וְאִם לֹא יֵעָלֶה הָעֶנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד
יוֹם הָעֲלֹתוֹ. כִּי עֲנַן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאִשׁ
תִּהְיֶה לְיָלֶה בּוֹ לְעֵינֵי כָל בְּיַת יִשְׂרָאֵל בְּכָל
מַסְעֵיהֶם” (שמות מ', לו-לח).

פסוקים אלו פותחים למעשה הקשר חדש של המשכן: תפקידו כמורה דרך במסע ישראל לארץ כנען, כפי שיפורט במדבר ט' (טו-כג), שם מפורט תיאור הענן הנוסע ושבעקבותיו צועדים ישראל כולם. מסתבר אפוא שהפסוקים שמתארים את אי יכולתו של משה להיכנס אל אוהל מועד אינם סמוכים לתחילת ספר ויקרא; שלושה פסוקים מפרידים ביניהם ורומזים לתפקיד נוסף שעתידי להיות למשכן.

הציור שמצטייר לפנינו הוא שלספר שמות יש שתי חתימות: בחתימה הראשונה מתואר כיצד משה מנוע מלבוא לאוהל מועד, והמשכה העלילתי הוא בתחילת חומש ויקרא; בחתימה השנייה מתואר הענן ותפקידו במסעות בני ישראל, והמשכה העלילתי הוא במדבר פרק ט', עת ישראל עוזבים את הר סיני ומתחילים במסעם.

שני המשכים של ספר שמות חשובים הן להבנת מיקומו של ספר ויקרא בתוך החומשים והן להבנת ספר במדבר וזיקתו לספר ויקרא, שהרי מדובר בשתי תוצאות מקבילות לבניית המשכן ולהשראת שכינה בישראל. לאור כך ניתן לחזור לשאלה שמטרידה אותנו: מדוע קריאת ה' למשה לא משולבת כבר בסוף ספר שמות ונדחית לתחילת ספר ויקרא, למרות שמדובר בסיפור אחד רציף (כפי שמלמדת הזיקה לברית סיני).

מסתבר שיש למשכן שלושה תפקידים שונים ושכל חומש מבליט תפקיד אחד שלו. תכלית המשכן שנבנה בספר שמות היא להיות בית ה': ”וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשֹׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם” (שמות כ"ה, ח). ביקש ה' להשרות שכינתו בקרב ישראל ובמרכז המחנה נבנה אוהל גדול ומרשים שמייצג את נוכחות השכינה. גם במקראות אחרים דבר זה מוצג כזכות מיוחדת שניתנה לישראל: ”ה' אֶלְ-לִהְיוּ עִמּוֹ וְתִרְוַעַת מִלֶּךְ בּוֹ” (במדבר כ"ג, כא). ישראל כולם חונים באוהלים קטנים מסביב לאוהל המרכזי וזהו תפקידו

הצעת קריאה זו משכנעת למדי, ולמעשה היא אינה סותרת את הביאור הראשון. אין זה מקרי שדווקא בפתח עולם הקרבנות מובאת הקריאה למשה והזמנתו להיכנס לבית ה' ולשמוע את צויו. לעולם הקרבנות, המבטא את הקשר בין האדם לא-לוהיו, מתאים להיפתח בהזמנה של ה' לאדם לבוא ולהסתופף במקום שבו שורה שכינה.

גם רמב"ן ראה את הקריאה למשה כפותרת את המצוקה של משה שמתוארת בסוף ספר שמות אלא שהוא צועד צעד נוסף, המקדם את דיונו. הוא הצביע על הזיקה שבין פסוקים אלו ובין כניסת משה אל תוך הענן שבו שרתה שכינה בהר סיני:

”וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הָהָר וַיִּכַּס הָעֶנָן אֶת הָהָר. וַיִּשְׁכַּן
כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי וַיִּכַּסְהוּ הָעֶנָן שְׁשַׁת יָמִים
וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מֵתוֹךְ הָעֶנָן.
וּמְרָאָה כְּבוֹד ה' פָּאֵשׁ אֲכַלֶּת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיְבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֶנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר
וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאֲרֻבָּעִים לַיְלָה”

(שמות כ"ד, טו-יח).

נקל לעמוד על הזיקה בין פסוקים אלו ובין המתאר בסוף בניית המשכן ותחילת ויקרא. בראש ובראשונה הזיקה היא בעצם העלילה: ה' שוכן במקום מסוים ומשה מנוע בשל כך מלהיכנס אליו, עד שקורא לו ה'. יושם לב גם לשימוש בלשונות הזהים:

שמות כ"ד	שמות מ', ויקרא א'
וַיִּכַּס הָעֶנָן אֶת הָהָר	וַיִּכַּס הָעֶנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד
וַיִּשְׁכַּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי	וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן
וַיִּכַּסְהוּ הָעֶנָן שְׁשַׁת יָמִים	-
וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מֵתוֹךְ הָעֶנָן.	וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר.

רמב"ן הדגיש במיוחד את הזהות שנוצרת מבעד להשוואה זו בין הר סיני והמשכן, זהות שמהווה ראייה חזקה לתפיסתו את תפקיד המשכן. לפי רמב"ן המשכן הוא מעין 'הר סיני נודד': ה' התגלה על הר סיני לעיני כל ישראל, משם עבר להתגלות במשכן – גם הפעם לעיני כל ישראל (ויקרא ט', כד) ומכאן צועדים ישראל וה' יחדיו לארץ ישראל, הארץ שנשא ה' את ידו לתת אותה לאברהם, ליצחק וליעקב.

אך בנוסף לתכלית שלמענה רמב"ן עמד על זיקה זו, נמצאנו למדים עד כמה הדוק הקשר בין תחילת חומש ויקרא לסוף ספר שמות. המצוקה של משה שאינו יכול להיכנס אל הבית מתוארת בסוף ספר שמות, ופתרון המצוקה מתואר כבר בתחילת ספר ויקרא. הקשר בין

מדובר בשתי פרספקטיבות נפרדות וחלוקת שני החומשים מבליטה דבר זה.⁸

ב. ספר במדבר מבליט תפקיד אחר של המשכן: הוא מורה הדרך שמוביל את ישראל בדרכם במדבר. הענן העולה והנח מוביל אחריו את ישראל הנוודים, הן מבחינת כיוון הנסיעה והן מבחינת זמן הנסיעה. אין צורך לומר שגם דבר זה הוא השלכה מיידית של היות לשכינה למקום בתוך מחנה ישראל: יש מי שמנהיג את ישראל בדרכם והולך בראשם. עם זאת, התורה מציגה אספקט זה בספר במדבר ולא בספר שמות.

מסתבר אם כן שספר שמות שהציג את המשכן כבית ה' מסתיים בשתי חתימות שפותחות שתי השלכות של המשכן: הקריאה למשה לבוא אל אוהל מועד פותחת את מסעו של האדם המבקש לעמוד מול ה' ולעובדו (ספר ויקרא) והענן המבשר את נדודי השכינה מהווה סימן לישראל כולם ללכת בדרכה ובעקבותיה (במדבר).

לתפיסה זו רלוונטיות להבנת תפקיד הקרבנות. לפחות בפרשת ויקרא הפותחת את הספר, הקרבנות מבקשים לבטא אופנים שונים של עמידה בבית ה'. המוקד שבהם הוא כינון מערכת יחסים בין ה' הגר בביתו (כעולה מסוף ספר שמות) ובין האדם שבא לבקר בהיכלו.

כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולפרופ' יונתן גרוסמן
עורך: בנימין פרנקל, תשע"ח

בית המדרש הוירטואלי
מיסודו של
The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash
אתר בעברית: <http://vbm.etzion.org.il>
אתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>

משרדי בית המדרש הוירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
דוא"ל: office@etzion.org.il

לפי ספר שמות: להיות אוהל ה', ביתו ומשכנו, מקום שבו השכינה שורה.⁶

לתפקיד ראשוני זה של המשכן יש שתי השלכות וכל אחת מהן מובלטת בחומש אחר:

א. בספר ויקרא המשכן מקבל תפקיד חדש, המתואר יפה בלשון הרמב"ם (בית הבחירה פרק א, הלכה א): "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות". מאחר ששכינה שורה בתוך בית ה', יכול מי שרוצה לעובדו לבוא למקום זה ולהקריב לו שם קרבנות. להבדיל, כמו שאם מישהו רוצה להביא מנחה לעגלון מלך מואב, הוא ילך לביתו: וַיֵּאמֶר דָּבָר סֵתֶר לִי אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ (שופטים ג', יט), כך גם הרוצה להביא מנחה למלך מלכי המלכים יבוא לביתו. כלומר, בעוד בספר שמות המשכן היה בית ה', בספר ויקרא הוא בית עבודת ה'. זהו מבט חדש על אוהל מועד שכמעט ולא נמצא בספר שמות. גם אם יש אזכור של קרבנות בספר שמות, אין מדובר בקרבנות שמשקפים את רצונו של האדם לעבוד את בוראו. תפקידם הוא להכשיר את הבית, לקדש אותו, ולאפשר לשכינה לשרות בו. הדבר בולט במיוחד בציווי על עולת התמיד (שמות כ"ט, לה-מב), שניכר שתכליתה לשם השראת שכינה במשכן שנבנה לשמו של ה' בתוך ישראל: "עֲלֵת תְּמִיד לְדֹרְתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר אֹנֵד לְכֶם שְׁמָה לְדָבָר אֱלֹהִים שָׁם. וְנִעַדְתִּי שְׁמָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי. וְקִדְשִׁתִּי אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת אֹהֶלן וְאֶת בְּנֵי אֶקְדַּשׁ לָכֶן לִי. וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיִּיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים" (שמות כ"ט, מב-מה). דבר זה הובלט בשיעור הפתיחה של הרב ליכטנשטיין זצ"ל על ענייני זבחים, שעמד על כך שקרבן התמיד בספר שמות הוא חלק ממערכת התמידים האחרים שיש במשכן – הנרות, הקטורת ולחם הפנים; כולם מביעים את עצם תפקוד הבית כ'בית ה'".⁷ לעומת זאת, ספר ויקרא מציע תכלית חדשה למשכן: זהו המקום שאליו מוזמן האדם המבקש לעבוד את בוראו. ברור שמדובר בתוצאה מיידית מתכלית המשכן המתוארת בספר שמות: מאחר שזהו המקום שבו שורה שכינה, הרי שלשם יבוא האדם שמבקש להקריב קרבנות, ואכן יש רציפות בין החומשים כאמור לעיל. עם זאת,

עמ' 32-44. הוא טען ששתי מגמות אלו נמצאות כבר בספר שמות (שמות כ"ט מול שמות מ') ומוצאות את ביטויין בספר ויקרא (פרקים ו'ז-ז' מזה ופרקים א'ה-מזה). למעשה, עוד נסכים אתו לכשנדון ביחס פרשת ויקרא ופרשת צו, גם אם בניסוחים שונים.

6 תפיסה זו משפיעה גם על ארגון האוהל כשני חדרים ועל ארגון הכלים בתוכם. ראו: גרוסמן, פורשי כנפיים למעלה.

7 הרב ליכטנשטיין, שיעורי זבחים, עמ' 10-12.

8 לחלוקה מעט שונה ראו במאמרו של אברהם שמאע, "שתי מגמות בחנוכת המשכן והשתקפותן בתורת הקרבנות", מגדים ב (תשמ"ז),